

Araştırma Makalesi / Research Article

EKONOMİK KALKINMA BAĞLAMINDA KAMU DİPLOMASİSİ: İÇİŞLERİ BAKANLIĞI ÖRNEĞİ

Halil İbrahim AYDIN¹

Öz

Küreselleşme ile ülkeler arası iletişim daha da önem kazanmış bulunmaktadır. Bu süreçte iletişim konusunda farklı araçlar söz konusu olsa da şüphesiz (devletler için) en önemlisi kamu diplomasisidir. Stratejik bir iletişim aracı olan kamu diplomasisi sadece resmi kamu görevlilerinin değil, akademisyenlerden öğrencilere kadar herkesin aktif rol alacağı bir alan haline dönüşmüştür. Tam da bu noktada kamu diplomasisi ile ekonomik kalkınma arasındaki ilişkinin analiz edilmesi büyük önem ihtiva etmektedir. Bu çalışmada, ekonomik kalkınma ile kamu diplomasisi arasındaki ilişki İçişleri Bakanlığı örneği üzerinden ortaya konulması amaçlanmaktadır. Kamu diplomasisi alanında da faaliyette bulunan İçişleri Bakanlığı bağlı kuruluşları ve hizmet birimleri ile aktif rol üstlenmiş bulunmaktadır. Özellikle güvenlik diplomasisi, insani diplomasi ve göç diplomasisi konularında çok önemli katkılar sunan bakanlığın, daha fazla katkı sunabilmesi ekonomik kalkınma süreci ile ilişkili bulunmaktadır. Bir ülkenin ekonomik kalkınma süreci kamu diplomasisini etkilerken, kamu diplomasisi de ülkenin kalkınma sürecine olumlu anlamda etki etmektedir. Çift taraflı etkileşim içinde olan bu yaklaşım kurumlara ayrılan bütçenin artmasında ve kurumların sorumluluk alanlarında daha etkin sonuç alınmasına değer sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Kalkınma, Kamu Diplomasisi, İçişleri Bakanlığı

¹ Prof. Dr., Batman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, hiaydin12@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6783-905

PUBLIC DIPLOMACY IN THE CONTEXT OF ECONOMIC DEVELOPMENT: IN THE CASE OF MINISTRY OF INTERIOR

ABSTRACT

With globalization, communication between countries has become even more important. Although there are different means of communication in this process, undoubtedly the most important is public diplomacy. Public diplomacy, which is a strategic communication tool, has become a field in which not only official public officials, but everyone from academics to students will take an active role. It is precisely at this point that it is of great importance to analyze the relationship between public diplomacy and economic development. With this study, the relationship between economic development and public diplomacy it is intended to be put forward through the example of the Ministry of Interior. The Ministry of Interior, which is also active in the field of public diplomacy, has assumed an active role in this field with its affiliated organizations and service units. The ministry, which offers very important contributions especially in the fields of security diplomacy, humanitarian diplomacy and migration diplomacy, is related to the economic development process in order to be able to make more contributions. While the economic development process of a country affects public diplomacy, public diplomacy also affects the country's development process in a positive way. This approach, which is in bilateral interaction, offers value from increasing the budget allocated to institutions and getting more effective results in the areas of responsibility of institutions.

Keywords : *Economic Development, Public Diplomacy, Ministry of Interior*

GİRİŞ

Klasik anlamda geleneksel diplomasinin tanımı irdelendiği zaman bağımsız ülkelerin diğer ülkelerin yasal temsilcileri ve yetki verilmiş diplomatları ile ikili ilişkileri yönetme sanatı şeklinde değerlendirilebilir. Öte yandan kamu diplomasisi kavramının ise bir ülkenin diğer ülke yurttaşları ile iletişim politikasını oluşturan ve bu noktada diplomasinin alanındaki çalışmaların, artık yalnızca yetki verilmiş kamu temsilcileri tarafından sürdürülen ilişkiler açısından çıkartılmasıdır. Öğretim üyelerinden öğrencilere, toplumun önde gelenlerinden sanatçılara değin direkt veya dolaylı biçimde sosyo-kültürel iletişimde olanlara ek olarak, sosyal medya ve diğer dijital ortamları vesile ederek tek başına bireylerin dahi diplomasinin çalışmalarında bulunmaları mümkün hale gelmiştir (Bozkurt, 2021: 267-268). Tam da bu noktada kamu diplomasisi sürecinde kamu kurumları kadar, bireylere de büyük roller düşmektedir. Hiç şüphe yok ki bireylerin bu süreçte aktif rol alabilmesi de ekonomik gelişmişlikle yakından ilişkilidir.

Kamu diplomasisi yeni yüzyılda önemi gittikçe yükselen bir diplomasi türüdür. Kamu diplomasisinin özünde iletişim yer almaktadır. Kamu diplomasisinin iletişim süreçlerinden bağımsız düşünülmesi imkansızdır. Dolayısıyla iletişim süreçlerinin en etkin biçimde kullanılması ve yönetilmesi de kamu diplomasisinin başarısına doğrudan etki etmektedir (Koyuncu, 2018: 13). Bu bağlamda, kamu diplomasinin ilk boyutu günlük iletişim iken diğer boyutu stratejik iletişim, üçüncü boyutu ise uzun süreli ilişkilerin geliştirilmesidir (Kocabıyık, 2019: 173). Benzer mantıkla ülkelerin bu iletişim süreçlerinde rahat hareket alanı oluşturabilmesi için ekonomik kalkınma büyük önem ihtiva etmektedir.

İçinde bulunduğumuz zaman diliminde ülkeler dış politikalarında klasik diplomasi süreçleri kadar etkili olan ve kamu diplomasisi şeklinde ifade edilebilen, gönüllere dokunabilme yeteneğini kullanmaktadırlar. Devletlerin diplomatik misyonlarının geliştirmiş oldukları ilişkiler, heyetler arası yapılan müzakereler, resmî açıklama ve diplomatik bildirimler gibi klasik diplomasi süreçleri işlevselliğini muhafaza etmekle birlikte genel olarak bunlara eş zamanlı olarak, kimi zaman daha fazla ön planda olacak biçimde kamu diplomasisi eylemleri, uluslararası ilişkilerde etkili bir araç olarak uygulanmaktadır (Kocabıyık, 2019: 164). Kamu diplomasisi kavramı zaman içinde değişime uğramıştır. İlk zamanlarda daha çok

devlet eliyle gerçekleştirilen kamu diplomasisi faaliyetleri daha sonra devlet dışı aktörlerin de müdahil olduğu çok boyutlu, çok aktörlü ve kapsamlı bir yapıya kavuşmuştur (Gümüş, 2023: 68).

Bu çalışmada ilk olarak girişe müteakip, diplomasi ve kamu diplomasisi kavramları kaleme alınmış olup, akabinde ekonomik kalkınma ile kamu diplomasisi arasındaki ilişki detaylandırılmıştır. Sonraki bölümde Türkiye'nin kamu diplomasisi potansiyeli tahlil edilmiştir. Son kısımda ise İçişleri Bakanlığının kamu diplomasisindeki rolü ve uygulamalarına yer verilmiştir. Çalışma sonuç ve öneriler kısmı ile sonlandırılmıştır.

1. DİPLOMASİ KAVRAMI

Osmanlı Devleti kuruluş döneminden itibaren birçok devletle diplomatik ilişkiler gerçekleştirmiş ve bunun için de ilişki kurduğu devletlere elçi göndermiş, aynı zamanda elçi kabul etmiştir (Nasıroğlu Aydın, 2023: 20). Osmanlı Devleti'nden günümüze her daim diplomasiye büyük önem verilmiştir. Tarihsel süreç içerisinde her zaman önemli olan bu olgunun ilk olarak kavramsal açıdan tahlil edilmesi elzemdir.

Diplomasi olgusu, halk arasında genel olarak “uluslararası politika” ya da “dış politika” ile aynı manada düşünülmektedir. Ancak diplomasi, söz konusu olguların muhtevassından çok, bunların icra edilmesiyle ilgilidir. Diğer bir ifadeyle diplomasi kavramı, bir iktidarın karar aldığı hususlardaki fikir ve düşüncelerini doğrudan başka ülkelerin karar organlarına iletme süreci olarak açıklanmaktadır (Kömür, 2020: 92). Diplomasi, bir devletin dış politika alanında almış olduğu kararları uygulamak noktasında kullandığı araçlardan en önemlisi olarak açıklanabilir. Çünkü diplomasinin esas amacı devletlerin dış politikadaki çıkarlarını güç kullanmadan gerçekleştirmektir (Aydın ve Şahinoğlu, 2023: 30). Diğer bir tanımlamaya göre dış politikayla beraber kullanılan diplomasi olgusu, politika değil politikanın yaşam alanı edinmesi, kullanılabilmesi için kullanılan bir aktör, bir yürütme şekli, politikaların uygulanmasını imkân sunan bir taktik olarak düşünülebilir (Yıldırım, 2021: 18).

Özetle diplomasi, egemen ülkeler arasındaki problemlere çözüm geliştirmek adına sürdürülen müzakere sanatı ile onun yöntem ve araçlarına bir bütün olarak atfedilen isim şeklinde açıklanabilir. Ayrıca, diplomasi bir devletin

diğer bir devlet veya uluslararası örgüt ile elçilik heyetleri üzerinden kurmuş olduğu ilişkileri barındırmakla beraber günümüz dünyasında aldığı biçimler dönemin ruhu ve teknolojisine göre çeşitli hale gelmiş ve zenginleşmiştir (<https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr>). Bunlardan biri de kamu diplomasisidir.

2. KAMU DİPLOMASİSİ KAVRAMI

Kamu diplomasisi uygulamaları irdelendiği zaman, ilk örneklerin 17. yüzyılda görüldüğü söylenebilir. 18. yüzyılda ise örneğin Fransızcanın diplomasi diline dönüşmesi ve Fransız Devrimi'nin dünyaya sunduğu değerlerin Fransa'nın tanınırlığı ve imajı için oynadığı kritik rol, kamu diplomasi noktasında değerlendirilebilir. Benzer şekilde aynı zaman diliminde, İtalya ve Almanya gibi diğer Avrupa ülkelerinin, denizaşırı ülkelerde kendi kültürlerini tanıtmaya hedefi ile bazı kuruluşlar oluşturması da, yine kamu diplomasisinin önemli örnekleri arasında yerini almaktadır. Birinci Dünya Savaşı'nda ise çoğu Batı ülkesi propaganda yapma hedefiyle diğer ülkelerde ofisler açmışlardır. 1934 yılında İngiliz Kültür Derneği'nin, 1942 yılında Amerika'nın Sesi Radyosu'nun ve 1953 yılında ise ABD Bilgi Ofisi'nin kurulması da, bu husustaki en net örnekler arasında bulunmaktadır (Koçer, 2019: 89).

Uluslararası ilişkilerde kamuoyu algısı zaman içinde önemini daha fazla artırmakta, kamuoyunu ve gündeme yön verebilme yeteneği kilit bir unsur olarak dış politikaya etki etmektedir. Devletler politika geliştirirken gerek iç gerekse dış kamuoyunu göz önünde bulundurmaya durumundadırlar. Bu sebeple geliştirilen politikaların muhataplar nezdinde kabul edilebilmesi için hedef yapının gönüllerinin kazanılması, empati kurmalarının sağlanması ve sonuç itibari ile olumlu bir imaj tesis edilmesi elzemdir. Söz konusu gereklilik, dış politikayı destekleyen bu çalışmalar bağlamında, bizi kamu diplomasisi olgusuna ulaştırmaktadır (Kocabıyık, 2019: 165). En yalın hali ile ülkelerin çıkar, imkân, tehdit ve potansiyel tehdit merkezli tahlillerine istinaden oluşturmuş oldukları ve diğer ülkelerin kamuoylarını etkileme hedefiyle icra ettikleri eylemler "Kamu Diplomasi" olarak açıklanmaktadır (Doğan, 2012: 13).

Stratejik bir iletişim enstrümanı olan kamu diplomasisi, kamuoyunun anlaşılması, bilgi sunulması ve etkilenmesi eylemlerinin totali şeklinde ifade edilebilmektedir. Kamu diplomasisi çalışmalarının asli hedefi propaganda olmayıp, nesnel verilere ve dahası gerçekleri esas alan bir iletişim tesis etmek ve diğer

kesimlerin hizmetine sunmaktır. Diğer bir ifade ile kamu diplomasisi kavramı, diplomatik iletişimden çok daha geniş bir alanı kapsamaktadır (Kalın, 2012: 150).

Kamu diplomasisi olgusu yumuşak güç faktörlerinin kullanıldığı bir diplomasi çeşidi olarak karşımıza çıkmaktadır. Soğuk savaşın sonlanması akabinde devletlerin, imajları ile alakalı eski kaygıları yeniden meydana gelmeye başlamıştır. Uluslararası sistemde iç ve dış politika arasındaki çizgi her geçen gün belirsizleşmektedir. Uluslararası prestijin yönetimi salt belli ülkelerin konusu olmaktan çıkarak daha geniş sosyal yapıları içine alan bir transformasyon yaşamaktadır. Kamu diplomasisi de nitekim kaçınılmaz bir biçimde uluslararası ilişkilerin esas faktörü olmuş bulunmaktadır (Koyuncu, 2021: 931).

Kamu diplomasisine ilişkin var olan farklı açıklamalar, bahse konu olgunun bir devletin mevcudiyetini idame ettirmesi ve bu süreci yönetirken mümkün mertebe kazanç elde edebilmesiyle de ilgilidir (Aydoğan ve Aydın, 2011: 49). Kamu diplomasisi uygulamaları “devletten-halka” ve “halktan-halka” iletişim şeklinde iki temel kısımda gerçekleşmektedir. Devlet-halk eksenindeki eylemler, devletin izlediği politikaları, gerçekleştirdiği faaliyet ve açılımları resmi araçları ve kanalları kullanarak kamuya aktarmasıdır. Halktan halka doğrudan iletişim çalışmalarında ise STK’lar, araştırma merkezleri, kamuoyu araştırma şirketleri, basın, kanaat önderleri, üniversiteler, mübadele programları, dernek ve vakıflar gibi sivil unsurların kullanılması esastır. Bu bağlamda kamu diplomasisi, resmi yetkililer veya diplomatlar ile yabancı kamuoyları arasında oluşan iletişim çalışmalarının ötesine geçmiş bulunmaktadır (Baştan ve Karagül, 2021: 784). Kamu diplomasisi, amaçları gerçekleştirmek, kendini doğru bir biçimde ifade edebilmek adına halkla ilişkiler, propaganda, ulus markalama yöntemlerini aktif olarak kullanır. Bunların tamamı olumlu bir imaj oluşturmak ve bunu yaygınlaştırmak, hedef kitlenin algılarını yönetmek, dahası uzun zaman diliminde itibar oluşturmak için sürece değer sunar. Bunların tamamı hedefli iletişim faaliyetlerine dayanması noktasında da stratejik iletişim ile yakinen alakalıdır (Yıldırım, 2021: 23).

Özetle devletlerin diğer devletler ile olan iletişimi, onların menfaatlerinin muhafaza edilmesine yetmemektedir. Tam olarak bu noktada kamu diplomasisinin önemi ve gerekliliği gün yüzüne çıkmaktadır. İçinde bulunduğumuz zaman diliminde başka toplumların ve ulusların gönüllerini kazanmak ve zihin dünyalarını etkileme gündeme gelmektedir (Kömür, 2020: 21).

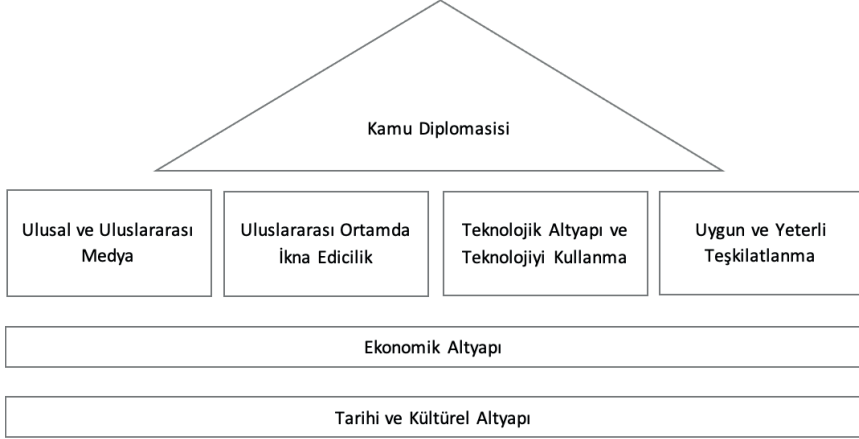
3. EKONOMİK KALKINMA VE KAMU DİPLOMASİSİ İLİŞKİSİ

Ekonomik kalkınma kavramı, ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile alakalı bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik kalkınma, herhangi bir ülkenin iktisadi büyümesinin yanı sıra sosyal, siyasal ve kültürel alanda gelişmesini de muhtevasında barındırmaktadır. Özellikle 2. Dünya Savaşı sonrası ülkeler için önem görmeye başlayan kalkınma olgusu genellikle gelişmekte olan ülkeleri alakadar eden bir serüvendir. Ülkelerin gelişmişlik seviyesi; yurttaşların yaşam şartları ve refah seviyelerine doğrudan etki etmektedir. Bu bağlamda ülkeler ekonomik kalkınmayı gerçekleştirebilmeyi hedeflemektedir (Şaşmaz ve Yayla, 2018: 250).

Ekonomik kalkınma, insanın sosyal yapı içerisinde gerek anlamlı gerekse üretken olması için kapasitesini ilerletmesinin neticesi, öte yandan iktisadi büyümenin çıktılarının eşit dağılımının garantörü ve en önemlisi herkese toplumun çalışmalarına dahil olma imkânı sağlayan bir olgu olarak düşünülmektedir (Aydın, 2016: 9). Tam da bu noktada ülke vatandaşlarının kamu diplomasisi noktasında rol üstlenmesi ekonomik gelişmişlik açısından da önem arz etmektedir. Akademisyenlerden öğrencilere kadar bir bütün olarak kamu diplomasisinde aktif olmak ekonomik kalkınma ile yakından ilgilidir. Gelişmişlik düzeyi yükseldikçe sosyal ve kültürel hayatta daha ileriye giden toplumlar kamu diplomasisine de olumlu bir şekilde etki etmektedir.

Ekonomik kalkınma olgusu diğer bir ifade ile yapı değişikliği olarak açıklanabilmektedir. Var olan durumdan daha ileri bir konuma doğru dinamik bir hareket olup, alışkanlıklarda, inançlarda, dahası davranışlarda ve zihniyetteki değişme şeklinde açıklanabilir (Özgüven, 1988: 99-101). Bu bağlamda, iktisadi kalkınmanın sosyal yapıda köklü değişimlere yol açtığı net olarak görülmektedir. Ülkelerin kalkınma noktasında gayretleri toplum içinde yapısal değişimlere yol açmaktadır. Bu değişim ki her bir bireyin uluslararası anlamda bir bayrak taşıyıcısı ve kamu diplomasisinde aktif rol alması anlamına da gelebilmektedir. Ekonomik kalkınma gayreti ve süreci ülkelerin kamu diplomasi süreçlerine de değer sunmaktadır. Ekonomik kalkınma ile kamu diplomasisi arasındaki ilişki aşağıda kamu diplomasisinin oluşum ve uygulama aşamalarında daha net bir şekilde görülmektedir.

Şekil.1. Kamu Diplomasinin Oluşum ve Uygulama Aşamaları



Kaynak: (Karadağ, 2023: 70)

20 Kamu diplomasisi çalışmalarının uygulama araçları dışında 6 adet oluşum ve uygulama aşaması bulunmaktadır. Bunlar "Şekil.1"de net bir şekilde görülmektedir. Buna göre basamakların ilk iki tanesi temel yapıtaşı niteliğindedir, diğer dört tanesi ise destekleyici faktörler olarak değerlendirilmektedir. Bu basamakların biri dahi eksik olsa uygulama noktasında başarılı bir kamu diplomasisi icra etmek güçleşmektedir. Özellikle belirtmelidir ki en temel parametreler tarihi ve kültürel altyapı ile iktisadi altyapı olup, bunlar kamu diplomasisi çalışmalarının olmazsa olmazlarıdır. Bahse konu bilgiler ışığında düşünüldüğünde içinde bulunduğumuz zaman diliminde dünya üzerinde kamu diplomasisi çalışmalarını başarı ile uygulayan ülkeler iktisadi ve tarihsel/kültürel olarak zenginliğe sahip ülkeler şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa, Çin Halk Cumhuriyeti, Türkiye, Almanya, Norveç gibi ülkeler bunlardan bazılarıdır (Karadağ, 2023: 71). Tarihi ve kültürel altyapıya sahip olan Türkiye'nin kamu diplomasisindeki başarısını arttırmak için hiç şüphe yok ki ekonomik altyapısını daha fazla güçlendirmesi elzemdir.

Özetle, kalkınma yapısı gereği bir "uzun dönem" meselesidir ve toplumsal değişim sürecidir (Özyakışır, 2011: 49). Bir ülkenin ekonomik kalkınma sürecinde ilerlemesi, gelişmesi ya da toplumsal değişim sürecinde olumlu bir şekilde ilerlemesi kamu diplomasisi sürecine de pozitif katkı sunmaktadır. Geleneksel

diplomasiyen yeni diplomasiye dönüşüm yaşayan bu süreçte sadece resmi görevi olanlar değil, her bir bireyle öğrenci, öğretim üyesi ile bir bütün olarak diplomasi de aktif rol alınması ekonomik gelişmişlikle orantılı olduğu ileri sürülebilir.

4. TÜRKİYE’NİN KAMU DİPLOMASİSİ POTANSİYELİ

Türkiye’nin gündemine ilk olarak 1990’lı, resmi olarak da 2000’li yıllarda girmiş olan kamu diplomasisi, 2010 yılında Kamu Diplomasi Kurumu’nun kurulması ile kurumsallaşmış bulunmaktadır. Ancak, bu tarihten evvel de Türkiye’de, kamu diplomasisi sürecini planlayan ve uygulayan kurumlar ile kamu diplomasisi uygulamaları söz konusu olmaktadır (Koçer, 2019: 89). Türkiye Cumhuriyet’i Devleti geçmişten günümüze büyük bir tarihi ve kültürel potansiyele sahip olup, bu husus kamu diplomasisi açısından büyük önem ihtiva etmektedir.

Türk kamu diplomasisi mekanizmasının resmi ya da diğer bir ifade ile kamu nitelikli teşkilatlanması T.C. Cumhurbaşkanlığı, T.C. Dışişleri Bakanlığı, T.C. İçişleri Bakanlığı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, T.C. Milli Savunma Bakanlığı’ndan oluşmaktadır. Ayrıca diğer merkezi idare kuruluşları gibi farklı kamu kurum ile kuruluşları da süreçte yer almaktadır (Eren, 2020: 116). Türkiye’nin başlıca kamu diplomasisi aktörleri; Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Yunus Emre Enstitüsü (YEE), Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Türk Kızılay, Türkiye Maarif Vakfı, Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), Anadolu Ajansı (AA) ve Türk Hava Yolları (THY) şeklinde sıralanmaktadır (www.iletisim.gov.tr).

Türkiye, 20. yüzyıla nispeten çok daha geniş ve güçlü bir kamu diplomasisi potansiyeline sahip bulunmaktadır. Türk Kızılay, AFAD, TİKA, YEE, YTB gibi kurum ve kuruluşların yanında sivil toplum kuruluşları da Türkiye’nin kamu diplomasisi potansiyeline katkı sunmaktadır. Türk Kızılay, deprem ve sel felaketi gibi doğal afetlerin yanı sıra, dünyanın farklı coğrafyalarında mülteci olarak bulunan bireylerin barınma ve beslenme gereksinimlerinin giderilmesinde önemli roller üstlenmiştir. AFAD da bilhassa doğal afet yaşanması durumunda arama kurtarma çalışmalarını dünyanın her yerinde gerçekleştirmektedir (Koyuncu, 2021: 936-937).

Kamu diplomasisinin kavram olarak açıklanması dahası uluslararası ilişkiler noktasında sıklıkla kullanılmasını sağlayan en önemli kişilerden biri olan J. Nye, söz konusu olguyu yumuşak gücün kullanım alanı olarak ifade etmektedir (Kocabıyık, 2019: 166). Tam da bu noktada kamu diplomasisi “soft power” olarak bilinen yumuşak güç unsurlarının kullanıldığı bir diplomasi çeşidi (Koyuncu, 2021: 931) olması nedeni ile yukarıda yazılı kamu kurum ve kuruluşlarının ötesinde de büyük bir güce sahiptir.

Türkiye kamu kurumlarından sivil toplum kuruluşlarına, iş insanlarından sanatçılara, medya mensuplarından bilim insanlarına hatta insani yardım kuruluşlarından insan hakları örgütlerine değin geniş bir potansiyele sahip bulunmaktadır (Kalin, 2012: 158). Her bir vatandaş, öğrenciler, akademisyenler, yazarlar, ülkeyi yurt dışında temsil eden yurttaşlar bir nevi bayrak taşıyıcısı olarak ülkenin kamu diplomasisi sürecine katkı sunmakta ve potansiyel güç olarak karşımıza çıkmaktadır.

5. KAMU DİPLOMASİSİ BAĞLAMINDA İÇİŞLERİ BAKANLIĞI

İçişleri Bakanlığı'nın yetki ve sorumluluk alanı incelendiğinde; iç güvenlikten kamu düzeninin sağlanmasına, asayişin tesisinden il genel idaresi ve genel kamu hizmetlerine, nüfus ve vatandaşlık işlemlerinden sivil savunma alanına, mahallî idareler üzerindeki vesayet yetkisinden trafik düzenlemelerine kadar birçok faaliyet söz konusu olmaktadır. Bu bilgi doğrultusunda İçişleri Bakanlığı'nın faaliyet ve çalışma alanı en geniş ve önem derecesi en yüksek bakanlıklardan biri olduğu düşünülebilir (Çolak, 2021: 143).

İçişleri Bakanlığı, Türkiye'nin kamu diplomasisi çalışmalarına katkı sağlayan kurum ve kuruluşların arasında bulunmaktadır. Bakanlığın önceki yıllarda kamu diplomasisi noktasında tam olarak net bir misyonu bulunmamakta iken, 15.07.2018 tarih ve 30479 sayılı 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile daha önce Başbakanlığa bağlı olan AFAD'ın T.C. İçişleri Bakanlığına bağlanmasıyla bakanlık kamu diplomasisi alanında faaliyet gösteren bir kurum haline dönüşmüş bulunmaktadır (Eren, 2020: 120). Diğer bir ifade ile Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş ile birlikte AFAD teşkilatlanması 4 numaralı kararname güncellenmiş (Avaner ve Düzenli, 2023: 432) ve İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır. Günümüzde devletin en önemli kurumlarından biri olan İçişleri Bakanlığı kamu

diplomasisi konusunda da kilit rol üstlenmektedir. Son yıllarda yaşanan pandemi, göç ve deprem gibi durumların yönetilmesi konusunda bakanlık önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir.

İçişleri Bakanlığı'nın kamu diplomasisi faaliyetlerini kendi içinde sınıflandırarak tahlil etmek büyük önem ihtiva etmektedir. İlk olarak bağlı kuruluşlar arasında yer alan Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı uluslararası suçlarla da mücadele etmekte ve bu süreçte uluslararası kuruluşlarla iletişim ve kamu diplomasisi süreci yönetmektedir. Ayrıca içinde bulunduğumuz zaman diliminde göç önemli bir gündem maddesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda da bağlı kuruluş olan Göç İdaresi Başkanlığı kamu diplomasisi faaliyeti yürütmektedir. Yukarıda sayılı her bir birim kendi sorumluluk alanına dair kendi birimleri ile birlikte kamu diplomasisi noktasında ülkeye önemli katkılar sunmaktadır. Diğer bir bağlı kuruluş ise Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı olup, AFAD'ın İçişleri Bakanlığı'na bağlanması ile Bakanlık resmi olarak kamu diplomasisi kurumu olarak belirlenmiştir.

17.06.2009 tarih ve 27261 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5902 numaralı "Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun" ile Başbakanlığa bağlı bir teşkilat olarak AFAD kurulmuş bulunmaktadır. AFAD ile ilgili yapılan son ve güncel revizyon ise 15.07.2018 tarih ve 30479 sayılı 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile gerçekleşmiştir. Bu kararnamenin ikinci bölümü ve 30. maddesi ile İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kurulmuştur. Özetle daha önce Başbakanlık teşkilatı içinde faaliyette bulunan AFAD, bu düzenleme ile İçişleri Bakanlığı'na bağlanmıştır (Eren, 2020: 120).

AFAD, Türkiye'nin kamu diplomasisi politikasında son derece önemli bir kurum olarak değerlendirilmektedir Türkiye'nin yardım elini, desteğini dünyanın farklı coğrafyalarında yaşayan halklara sunmasını sağlayan AFAD, Türkiye'nin hümanist imajını ve iktisadi gücünü gösterecek değerli bir kurumdur (Göksu, 2023: 856). AFAD Başkanlığı afetlerin önlenmesi ve zararlarının minimize edilmesi, afetlere müdahale edilmesi ve afet sonrası süreçte iyileştirme faaliyetlerinin hızlı bir şekilde tamamlanması amacı çalışmaktadır. Bunun için gerekli faaliyetlerin plânlanması, yönlendirilmesi, desteklenmesi, organize edilmesi ve etkin uygulanması için ülkenin bütün kurum ve kuruluşları arasında

koordinasyon sağlamaktadır. AFAD, çok yönlü ve aktörlü, bu alanda kaynakların rasyonel kullanılmasını göz önüne alan, çalışmalarında interdisipliner çalışmayı esas alan, iş odaklı, esnek ve dinamik yapıda olan kurumdur (Koyuncu, 2021: 938). Bu bağlamda AFAD kamu diplomasisi için son derece kritik bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Hiç şüphe yok ki ekonomik kalkınma noktasında ilerleme kaydedildikçe AFAD gibi kamu diplomasisi kurumlarının sürece daha büyük katkısı olacağı beklenilmektedir.

İçişleri Bakanlığı'nın kamu diplomasisi faaliyetlerini sürdürdüğü Hizmet Birimleri ise Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, İller İdaresi Genel Müdürlüğü, Personel Genel Müdürlüğü ve Eğitim Dairesi Başkanlığı şeklinde sıralanabilmektedir. Burada özellikle sivil toplum kuruluşları ile olan ilişkilerde, sınır yönetimi konusunda ilgili birimler kamu diplomasisi yürütmektedir. Ayrıca personel eğitilmesi, yurt dışına gönderilmesi durumları da ilgili hizmet birimlerinin kamu diplomasisi faaliyetlerine örnek olarak sunulabilir. Tüm bunların yanı sıra Bakanlığa bağlı olan Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı da dış ilişkiler faaliyetlerini yürütmektedir.

21.11.2023 tarih ve 32376 sayılı 155 no'lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'ne göre, daha önce İller İdaresi Genel Müdürlüğü bünyesinde yer alan Sınır Yönetimi Daire Başkanlığı kaldırılıp, bunun yerine Göç İdaresi Başkanlığı bünyesinde Sınır Yönetimi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Söz konusu birim sınır yönetimi kapsamında ulusal ve uluslararası kurum ile kuruluşlar arasında koordinasyon sağlayacaktır. Yakın tarihli bir değişiklik olması nedeni ile detaylandırılan bu birim ve diğer birimler İçişleri Bakanlığının kamu diplomasisi noktasındaki rolüne örnek teşkil etmektedir.

İçişleri Bakanlığına bağlı İç Güvenlik Stratejileri Dairesi Başkanlığı ile Araştırma ve Etütler Merkezi tarafından çıkarılan yayınlar da kamu diplomasisi açısından büyük önem arz etmektedir. Söz konusu yayınların farklı dillere çevrilmesi aynı zamanda imaj, iletişim ve kamu diplomasisi örneği olarak da düşünülebilir. Örneğin, Türk İdari Araştırmalar Vakfı (TİAV) ile Araştırma ve Etütler Merkezi (AREM) ortak yayını olarak kaleme alınan "Türkiye Yüzyılına Girerken Diplomasi Üzerine Ekonomi-Politik Yazılar" isimli editoryal kitabın çıkarılması İçişleri Bakanlığının kamu diplomasisine verdiği önemi göstermektedir.

2022 yılı içerisinde İçişleri Bakanlığı birimleri tarafından 510 kitap ve 181 rapor yayınlanması (<https://www.icisleri.gov.tr>) bakanlığın yayın faaliyeti ve kamu diplomasisi rolünü de gözler önüne sermektedir. Benzer şekilde Bakanlık resmi sayfasında yer alan “Türkiye’nin DEAŞ ile Mücadelesi” isimli çalışmanın Almanca, İspanyolca, Fransızca, Rusça, Çince ve Arapça dillerinde yayınlanması da diğer bir örnek olarak sunulabilir. Elbette bu çalışmaların yapılabilmesi sadece iktisadi büyüme ile ilgili olmayıp, aynı zamanda kalkınma meselesidir. Bir bütün olarak büyümenin yanı sıra sosyal ve kültürel faktörlerin de iyileşmesi, gelişmesi ile bu tür yumuşak güç örnekleri ortaya çıkmaktadır.

İçişleri Bakanlığı, görev ve sorumluluk alanlarına ilişkin olarak Kamu Diplomasisi Koordinasyon Kurulu tarafından belirlenen alt komitelerden Dijital Diplomasi, Eğitim Diplomasisi, İnsani Diplomasi, İnanç Diplomasisi, Güvenlik ve Savunma Diplomasisi, Uluslararası Yayıncılık ve Yurttaş Diplomasisi olmak üzere toplamda 7 alanda çalışmalarına devam etmektedir (Avcı, 2021: 9). Kamu diplomasisi, geleneksel diplomasinin rolü azaldığından bu yana bir devletin en önemli enstrümanlarından biri haline gelmiş bulunmaktadır. Bu nedenle doğru yönetilmesi ve yeterince finanse edilmesi zorunlu olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, kamu diplomasisi sadece bir dış politika enstrümanı değil, aksine bir devletin vazgeçilmez kamusal yüzü olarak değerlendirilmektedir (Şahinoğlu, 2022: 353).

Özetle, kamu diplomasisi bağlamında İçişleri Bakanlığı bağlı kuruluşları olan Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ve Göç İdaresi Başkanlığı tarafından yönetilen uluslararası alandaki faaliyetler büyük önem arz etmektedir. Her birimin Dış İlişkiler Daire Başkanlığı tarafından koordine edilen çalışmalarının yanı sıra Bakanlığın diğer birimlerinin de kendi alanlarıyla ilgili uluslararası faaliyetleri bulunmaktadır (Işıktaş, 2023: 276). Bu süreçlerin hepsi kamu diplomasisi bağlamında değerlendirilmektedir. Kamu diplomasisi ile ekonomik kalkınma arasındaki ilişki bağlamında değerlendirme yapıldığı zaman, tarihi ve kültürel derinliğe sahip olan Türkiye’nin kamu diplomasisindeki başarısını daha da yükseltmek için hiç şüphe yok ki ekonomik altyapısını daha da güçlendirmesi önem ihtiva etmektedir.

Teknoloji, dijitalleşme ve ulaşım teknolojilerinin ilerlemesi ile beraber gün yüzüne çıkan yeni suç çeşitleri, dahası suç işleyenlerin rahatlıkla yer değiştirebilmesi, ülkelerin iç güvenliğini yalnızca kendi sınırları içinde mücadele ederek değil, diğer ülkelerde de mücadele etmesi gerekliliğini meydana çıkarmıştır. Bunun için de diğer ülkeler ile iletişim ve işbirliği sağlamak elzem hale gelmiştir. Ülkenin iç güvenliğinden sorumlu olan İçişleri Bakanlığı'nın da bu bağlamda dış dünya ile ilişkileri geliştirmekte ve diplomasi faaliyetleri yürütmektedir. Benzer biçimde insani diplomasi faaliyetleri ve göç diplomasisi de İçişleri Bakanlığı çatısı altında yürütülmektedir. Üst düzeyde bu faaliyetlerin ele alınması ve yürütülmesinin hem motivasyon artırıcı etkisiyle Bakanlığın ve bağlı birimlerinin dış ilişkilerini ve iş birliğini arttırdığı hem de ülkenin dış politikasına katkısı olduğu açıktır (Işıktaş, 2023: 278).

Ekonomik olarak gelişmiş ülkelerin dünya siyasetinde daha fazla etkili olacağı açıktır. Singapur ve Birleşik Arap Emirliği gibi zengin ülkelerin ekonomik olarak güçlü olmaları uluslararası sistemde seslerinin daha çok çıkmasına yardımcı olmaktadır (Ermağan, 2022: 4). Ancak bu çalışma ile asıl vurgulanmak istenen husus ekonomik kalkınmadır. İçinde büyümeyi de barındıran ve nitel bir kavram olan kalkınmadan maksat refah artışının yanı sıra sosyal, siyasal, kültürel faktörlerdeki değişme ve gelişmedir. İçinde bulunduğumuz zaman diliminde bu değişime katkı sunacak en önemli unsurlardan birisi de kamu diplomasisidir. Bu doğrultuda, kamu diplomasisi alanında faaliyet gösteren ve çok başarılı çalışmalar yapan İçişleri Bakanlığı'nın, ülkenin ekonomik altyapısının güçlenmesi ve kalkınma sürecinin hızlanması ile çok daha fazlasını yapabilecek ilgili birimlere ve potansiyele sahip olduğu belirtilmektedir.

İlgili yazında bulunan güvenlik diplomasisi, insani diplomasi ve göç diplomasisi aynı zamanda İçişleri Bakanlığı birimlerinin de çalışma ve uygulama alanı olup, Bakanlığın kamu diplomasisi sürecine sunduğu katkı olarak da gösterilebilir. Bakanlığın başarılı bir şekilde gerçekleştirdiği diplomasi faaliyetlerinin daha fazlasını hayata geçirebilmesi ülkenin ekonomik yapısı ve gelişmişliği ile doğru orantılıdır. Ekonomik gelişmişlik arttıkça bu çalışmaların sayısının ve niteliğinin daha da artacağı düşünülmektedir.

SONUÇ

Özetle küresel dünyada belirleyici aktör olmayı amaçlayan ülkeler, kendi kültürlerini, dilini, hatta sanatını, felsefe ve bilimsel eserlerini, iktisadi yapısını, uluslararası ilişkilerini dünya kamuoyuna etkili ve kapsamlı bir biçimde anlatması önem arz etmektedir. Kamu diplomasisinin etkin kullanımı ile dünya kamuoyundaki algı farklılıklarını doğru kavrayıp, kullanabilmek ile amaçlara ulaşılabileceği herkes tarafından kabul görmektedir (Ünal Erzen, 2012: 35).

Hiç şüphe yok ki gerek İçişleri Bakanlığı gerek diğer bakanlıkların kamu diplomasisi noktasında daha aktif rol alması bir bütün olarak ülkenin ekonomik gelişmişliğine de bağlıdır. Gökmen (1992)'in ifadesi ile “diplomasiin kökeninde boyu boyuna ekonomi yatmaktadır”. Bu ifadeden hareketle kalkınma muhtevası itibari ile büyüme ile beraber sosyal ve kültürel yaşamdaki nitel değişimleri de barındırması ilgili kurumların da elini güçlendirmektedir. Bir ülkede büyümenin yanı sıra sosyal ve kültürel yaşam da canlandığı ve geliştiği ölçüde burada kalkınmadan söz edilebilir ve bu noktada toplumda kamu diplomasisi farkındalığı oluşur. Diğer bir ifade ile kurumların yanı sıra bireylerin kamu diplomasisindeki farkındalığı ve aktif katılımı gelişmişlikten etkilenmektedir. Ayrıca ekonomik kalkınma süreci diplomasiyi etkilerken, kamu diplomasisi de ülkenin kalkınma sürecine olumlu katkı sunmaktadır. Çift taraflı etkileşim içinde olan bu yaklaşım kurumlara ayrılan bütçenin artmasında ve kurumların sorumluluk alanlarında daha etkin sonuç alınmasına değer sunmaktadır.

İçişleri Bakanlığı güvenlik diplomasisi, insani diplomasi ve göç diplomasisi konularında çalışmalarını sürdürmektedir. Bakanlığın ilgili birimleri bu alanda çok sayıda başarılı işlere imza atmış ve çalışmalarına da devam etmektedir. Bu çalışmada, ilgili birimlerin faaliyetlerini tek tek açıklamaktan ziyade bir bütün olarak İçişleri Bakanlığı'nın kamu diplomasisi alanında faaliyet gösteren bir kuruma dönüşme süreci ve potansiyelinin ortaya çıkarılması, dahası bu potansiyelinde ekonomik kalkınma ile ilişkili olduğu vurgulanmaktadır. Söz konusu başarılı faaliyetlerin daha fazla hayata geçirebilmesi şüphesiz ülkenin ekonomik yapısı ve gelişmişliğine de bağlı bulunmaktadır. Günümüzde yüksek teknolojinin hız kesmeden ilerlemesi, eğitim seviyesinin artması, iletişim araçlarının çeşitlenmesi realitesinden hareketle insanları etkileyebilmek zorlaşmakta ve bunun için büyük bir kaynak gerekmektedir. Bu kaynağın tek başına maddi faktörlerle değil, bunların

ötesine geçmesi de önem ihtiva etmektedir. Özetle, ülkenin kalkınma sürecinde hızlanması çalışmaya örnek teşkil eden İçişleri Bakanlığının kamu diplomasisi faaliyetlerine de çok boyutlu olarak katkı sunacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Avaner, T., Düzenli, K. (2023). “Türkiye Afet Yönetimi Örgütlenmesi”, *Afet Ansiklopedisi*, Ed. Y. Özkaya, K. Demirci, V. Erat, A. Duran, Nobel Yayınevi, Ankara.

Avcı, E. (2021). Kamu Diplomasisi Aktörü Olarak Jandarma Teşkilatı, *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, Cilt.10, Sayı.1, ss.1-29.

Aydın, H. İ. (2016). *Sosyal Sermaye ve Kalkınma*, Efil Yayınevi, Ankara.

Aydın, H. İ., Şahinoğlu, M. C. (2023). “Bilim Diplomasisi ve Ekonomik Kalkınma İlişkisi Üzerine Bir Deneme”, *Türkiye Yüzyılına Girerken Diplomasi Üzerine Ekonomi-Politik Yazılar*, Ed. S. Çapar ve H. İ. Aydın, TİAV, Ankara.

Aydoğan, B., Aydın, H. (2011). Güç Kavramı, Kamu Diplomasisi ve Güvenlik, Ekopolitik Uluslararası İlişkiler Masası, Rapor No.11-02, Haziran.

Baştan, Y., Karagül, S. (2021). Diplomasinin Dönüşümü ve Dijital Diplomasi, *Troyacademy International Journal of Social Sciences*, 6(3), ss.777-03.

Bozkurt, Ö.(2021). Afet ve Acil Durum Yönetimi (AFAD) Başkanlığınca Suriye krizinde yürütülen çalışmaların Türkiye'nin dış politikada öncelendiği insani diplomasi faaliyetleri bağlamında değerlendirilmesi. *Journal of Human Sciences*, 18(2), 266-281.

Çolak, Ç. (2021). Türkiye’de İçişleri Bakanlığının Tarihsel Gelişimi ve İçişleri Bakanlarının Profili (1990-2020), *Türk İdare Dergisi*, Yıl.93, Haziran, ss.141-172.

Doğan, E. (2012). “Kamu Diplomasisinin Sunduğu Fırsatlar ve Kısıtları Üzerine”, *Kamu Diplomasisi*, Ed. A. Özkan ve T. Ersoy Öztürk, Tasam Yayınları, ss.13-35, İstanbul.

Eren, E., (2020). Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri Işığında Türk Kamu Diplomasinin Yeni Yapısı, *Çekmece İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt.8, Sayı.16, ss.111-132.

Ermağan, İ. (2022). *Uluslararası İlişkiler ve Teknoloji İlişkisi Endüstri 4.0*, Siber Uzay ve Uzay Dünyası, Nobel Yayınevi, 3. Baskı, Ankara.

Gökmen, O. (1992). Diploması ve Ekonomi, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (1), 147-156.

Göksu, O. (2023). 21. Yüzyılda Türkiye'nin Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Gücü: Yapısı, Araçları ve Mesajları, *Erciyes İletişim Dergisi*, 10(2), ss.845-870.

Gümüş, A. (2023). "Kamu Diplomasisi ve TİKA", *Türkiye Yüzyılına Girerken Diploması Üzerine Ekonomi-Politik Yazılar*, Ed. S. Çapar ve H. İ. Aydın, TİAV, Ankara. <https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/diploması>, Erişim Tarihi: 22.11.2023. https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/Kamu_Diplomasisi_Nedir.pdf, Erişim Tarihi: 22.11.2023.

Işıktaş, S. (2023). "Değişen Diplomasinin Boyutu Olarak İçişleri Diplomasisi", *Türkiye Yüzyılına Girerken Diploması Üzerine Ekonomi-Politik Yazılar*, Ed. S. Çapar ve H. İ. Aydın, TİAV, Ankara.

İçişleri Bakanlığı. (2022). Bütçe Sunuşu, https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/lcSite/strateji/Butce/2023_Butce_GenelKurul_K.pdf, Erişim Tarihi: 2.11.2023

Kalın, İ. (2012). Türk Dış Politikası ve Kamu Diplomasisi, Kamu Diplomasisi, Ed. A. Özkan ve T. Ersoy Öztürk, Tasam Yayınları, ss.145-161, İstanbul.

Karadağ, H. (2023). "Kamu Diplomasisi ve Siyasi Propaganda: Kavramsal Bir Tartışma". *Türk Savaş Çalışmaları Dergisi*, 4, No. 1, ss. 65-76.

Kocabıyık, H. (2019). Değişen Diploması Anlayışı, Kamu Diplomasisi ve Türkiye, *Avrasya Etüdüleri Yıl.25, Sayı.55*, ss.163-196.

Koçer, D. N. (2019). Türkiye’de “Kamu Diplomasisi”nin Kurumsallaşması: Matbuat İdaresi’nden İletişim Başkanlığı’na, *Konya Sanat Dergisi*, Sayı.2, ss.87-102.

Koyuncu, S. (2018). Temel Dinamikleri Bakımından Kamu Diplomasisi Yaklaşımları: Türkiye ve ABD, *Harsiyat – İlmî, Harsi ve İçtimai Araştırmalar Dergisi*, Cilt.2, Sayı.3, ss.12-30.

Koyuncu, S. (2021). Olağandışı Süreçlerde Kamu Diplomasisi: Covid-19 Pandemisi ve Türkiye’nin Kamu Diplomasisi Faaliyetleri, *Selçuk İletişim Dergisi*, 14(2), ss.927-951.

Kömür, G. (2020). Yumuşak Güç Unsuru Olarak Kamu Diplomasisi. *International Journal of Politics and Security (IJPS)*, Cilt.2, Sayı. 3, ss.89-115.

Nasıroğlu Aydın, M. (2023). “Osmanlı Diploması Geleneğine Bir Örnek: 18. Yüzyılda İstanbul’a Gelen Venedik Elçilerinin Ağırlanması”, *Türkiye Yüzyılına Girerken Diploması Üzerine Ekonomi-Politik Yazılar*, Ed. S. Çapar ve H. İ. Aydın, TİAV, Ankara.

Özgüven, A. (1988). *İktisadi Büyüme, İktisadi Kalkınma, Sosyal Kalkınma, Planlama ve Japon Kalkınması*, İstanbul: Filiz Kitabevi.

Özyakışır, D. (2011). Beşeri Sermayenin Ekonomik Kalkınma Sürecindeki Rolü: Teorik Bir Değerlendirme, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 6(1), ss.46-71.

Şahinoğlu, M. C. (2022). “The Conceptual Framework of Public Diplomacy”, *The Handbook of Public Administration Vol. II*, Ed. B. Parlak, K. C. Doğan, Livre De Lyon, France, ss.345-359.

Şaşmaz, M. Ü., Yayla, Y. E. (2018). “Ekonomik Kalkınmanın Belirleyicilerinin Değerlendirilmesi: Ekonomik Faktörler”, *International Journal of Public Finance*, Vol.3, No.2, ss. 249-268.

Ünal Erzen, M. (2012). “Kamu Diplomasisinin Kapsamı ve Geleceği”, *Kamu Diplomasisi*, Ed. A. Özkan ve T. Ersoy Öztürk, Tasam Yayınları, ss.35-51, İstanbul.

Yıldırım, M. Ö. (2021). Edebiyat Diplomasisi: Türkiye’de Kamu Diplomasisi Aracı Olarak Edebiyat, *Artuklu Sanat ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Yıl.2021, Sayı.6, ss.14-40.